

קבורה בקומות ובכוכין מבטון

רב דניאל שטיין

א. גמ' סנהדרין (מו:) - אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי רמז לקבורה מן התורה מניין תלמוד לומר כי קבור תקברנו מכאן רמז לקבורה מן התורה. אמר ליה שבור מלכא לרב חמא קבורה מן התורה מניין, אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי. אמר רב אחא בר יעקב אימסר עלמא בידא דטפשא. דאיבעי ליה למימר כי קבור דליעבד ליה ארון. תקברנו לא משמע ליה, ונימא מדאיקבור צדיקי, מנהגא בעלמא מדקבריה הקדוש ברוך הוא למשה, דלא לישנתי ממנהגא וכו'. איבעיא להו קבורה משום בזיונא הוא, או משום כפרה הוא, למאי נפקא מינה, דאמר לא בעינא דליקברוה להווא גברא. אי אמרת משום בזיונא הוא לא כל כמיניה. ואי אמרת משום כפרה הוא הא אמר לא בעינא כפרה, מאי. [פרש"י - כי היכי דתיהוי ליה כפרה בהטמנה זו, שמורידים ומשפילין אותו בתחתיות].

ב. רמב"ם (פי"ד אבל ה"א) - מצות עשה של דבריהם לבקר חולים וכו' ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור וכו' אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך.

ג. רמב"ם (פי"ב אבל ה"א) - אם צוה שלא יקבר אין שומעין לו שהקבורה מצוה שנאמר כי קבור תקברנו. [דכ"ז (שם) - וכיון דהוי ספיקא באיסורא דאורייתא אזלינא לחומרא וקברינן ליה]. [לחם משנה (שם) - וי"ל דרבינו סובר דלא בעי הבעיין אלא משום דסובר דאין קבורה מן התורה וכאיכא דאמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי רמז לקבורה מן התורה כו' אבל ללישנא קמא דר' יוחנן דאית ליה דקרא דקבור תקברנו מריבוי דרשינן אפילו שאר מתים והמלין מתו עובר בלא תעשה ליכא בעיא דכיון דהיא מצוה מן התורה לקבור מתו לאו כל כמיניה לומר שלא יקברוה].

ד. רמב"ם ספהמ"צ (מ"ע רל"א) - היא שצונו לקבור הרוגי בית דין וכו' והוא הדין בשאר המתים וכו' ולכן ייקרא המת שאין מי שיתעסק בקבורתו מת מצוה כלומר המת שמצוה על כל אדם לקבורו.

ה. רמב"ם ס' תורת האדם (שער הסוף ענין הקבורה) - נמצינו למדין שהעושה ארון למת ומניחו בבית הקברות אינה קבורה, ובכלל מלין את מתו הוא ועובר עליו, ואם עשה ארון וקברו בקרקע אינו עובר עליו, ואף על פי כן יפה הוא לקברו בארץ, דקבורת ארץ ממש מצוה כצוואתו דרבי (ירושלמי כלאים פ"ט ה"ד) ואפ"ל בח"ל.

ה. חי' הר"ן סנהדרין (שם) - ולא שתהא הקבורה בקרקע ממש שלא יצא ידי חבתו אם יקבור ארונו בקרקע אלא הכונה בקבורת קרקע מפני שהיא תכלית הענין שאין לך גניזה גדולה ממנה וכן היה מנהג התלמוד בקברת כוכין, שהיו נותנין שם את המת כשהוא מונח בארון אבל מפני שאמר הכתוב כי עפר אתה ואל העפר תשוב ואמרו בהגדה שעפר הוא רפואתו טוב לקיים בו קבורת קרקע ממש שלא בהפסק וכן מנהגינו וכו'. והך כפרה דאמר' שקבורת הקרקע היא המכפרת היינו משום שמתמינן אותו בתחתיות ארץ והיא הכנעה גדולה שבהיותו חי היה מושל על כל מיני הבעלי חיים.

ו. רמב"ם (פי"ד אבל ה"ד) - וחופרין בעפר מעורות ועושין כוך בצד המערה וקוברין אותו בו ופניו למעלה ומחזירין העפר והאבנים למעלה ויש להן לקבור בארון של עץ.

ז. טור (סי' שס"ב-שס"ג) - תניא באבל רבתי אין קוברין ב' מתים זה בצד זה אא"כ היה דופן הקבר מפסיק ביניהם שנמצא כל אחד ואחד בתוך קבר לעצמו וכו' אין נותנין שתי ארונות זה על זה וכו' ודוקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים אבל אם יש ביניהם עפר ששה טפחים מותר וכו'. צריך שלא יהא בין מת לחבירו פחות מששה טפחים ג' לזה וג' לזה וכו' אבל ודאי אם יכול להעמיק שיהא הקבר בעומק ויהא בין מת למת ו' טפחים ש"ד אף ע"פ שזה למעלה מזה.

ח. משנה ב"ב (ק-קא.) - המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר, וכן המקבל מחברו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ד' אמות על שש, ופותח לתוכה שמונה כוכין, שלש מכאן ושלוש מכאן ושנים מכנגדן וכוכין ארכן ארבע אמות, ורומן שבע, ורחבן ששה וכו' רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל לפי הסלע

ט. מס' שמחות ברייתות מאבל רבתי (פ"ב ה"ד) - ודוקא בנוגעין אבל בשתי קברות זה למעלה מזה וקרקעיתו של עליון מפסיק בנתים שלשה טפחים מותר.

י. **רמב"ם (פי"ד אבל הט"ז)** - אין קוברין מת על גבי מת ולא שני מתים כאחד שבזיון הוא. [כס"מ (שם) - וכתב הטור ודוקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים].

יא. **שו"ע (שם סע' ג')** - אין קוברים ב' מתים זה בצד זה, אלא אם כן היה דופן הקבר מפסיק ביניהם וכו' אין נותנין ב' ארונות זה על זה ואם נתן וכו' ואם יש ביניהם עפר ששה טפחים מותר. [הגה' רע"א (שם) - ובס"ח כתב לחלק דבדופן מפסיק בין זה לזה צריך ו"ט אבל בזה למעלה מזה סגי בג' טפחים]. [ש"ך (ס"ק ד') - מיהו אם אי אפשר לקברו בענין אחר ודאי שרי וכן משמע מתשובת רב האי גאון שהביא הטור בס"י שאח"ז ופשוט הוא]. [פ"ת (ס"ק ג') - עי' בתשו' שבות יעקב חלק ב' סי' צ"ה שכתב על דבר הרחקת המתים אף שהדין פשוט ומבואר בטור ששיעור הרחקת מתים בין זה לזה הוא ששה טפחים מ"מ פוק חזי מה עמא דבר שקוברין זה אצל זה וזה עג"ז אף שהוא שלא ע"פ הדין נ"ל דנתפשט המנהג לפי שלא לנו ניתן הארץ רחבת ידים לפנינו וכמה השתדלות צריכין בכל המקומות ליתן לנו קצת מקום ודי לעמוד בשלנו במקום מצומצם ודינים אלו לא נאמרו אלא במקום שהארץ רחבת ידים לפנינו וכה"ג כתב הט"ז סי' שס"ד סק"ב בדין מת מצוה מ"מ מקום שנתישב בקרוב ואפשר להרחיק יש להרחיק].

יב. **ב"ח (שם)** - ובכאן קהילת קודש קראקא דהקברות הוא ברחוב היהודים דאי אפשר לנשאו חוץ לרחוב מפני הסכנה ונתמלא בית הקברות עד שהוצרכו לשפוך עפר על הקברים הישנים ולקבור שם מחדש ואין שיעור כדי תפיסה לכל אחד ואחד לעליון ולתחתון ואף על פי כן מקילין לקברם זה על זה לאו שפיר עבדי דאפילו אי אפשר לקבור במקום אחר אסור לקבור זה על זה אלא בדאיכא ששה טפחים ביניהם וכמו שכתב רבינו האי גאון בתשובה הביאה רבינו בסימן שאחר זה ועל כן צריך למחות בהני קבוראי בקראקא שלא ישימום זה על זה אלא בדאיכא בבירור הפסקה ששה טפחים.

יג. **גמ' סנהדרין (מז:)** - החוצב קבר לאביו והלך וקברו במקום אחר הרי זה לא יקבר בו עולמית הכא במאי עסקינן בקבר בנין. [פרש"י - שבנאו למעלה מן הקרקע, דכוותיה בעבודה זרה בית שבנאו מתחלה לעבודה זרה אסור, דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש לענין עבודה זרה, וקבר נמי איתקש לעבודה זרה]. [יד רמה (שם) - בקבר בנין שחצב קבר בקרקע ואחר כך ציפה תוכו בנין ונמצא המת נקבר בתוך הבנין דאיתסרי להו הנהו אבנים בתלוש בשעת הזמנה וקבורה]. [רא"ש (סי' ג') - בקבר בנין עסקינן אבל בקבר בחפירה דליכא עליה בנין לא איתסר דקרקע עולם הוא].

יד. **רמב"ן תוה"א (שער הקבורה)** - שכן דרך הקברות חופרין חפירה גדולה עמוקה ורחבה בקרקע ובונים לו כותל בנין כדתנינן בכל מקום חפירה בקברות עשו לו ארון חפרו לו את הקבר וכו' וכאן אמרו אין חופרין כוכין וקברות אבל מה שאמרו קברות בנין כלומר שעושין לו כותלי בנין פעמים שמגביהם הכתלים מעל הארץ הרבה והוא נפש הקבר האמור בכל מקום.

טו. **הגהות אשר"י (מוע"ק פ"ג סי' מ"ט)** - החוצב קבר למת יש לו לקברו שם, לא חפר בקרקע אלא בנה על גבי קרקע בנין כותלים לשום שם מתו דלא מחובר הוא וכו' אסור בהנאה.